

AFRIKA

EU:s samarbete med afrikanska länder och Afrikanska unionen (AU) bygger på två skilda ramar: a) partnerskapsavtalen med stater i Afrika, Karibien och Stillahavsområdet (AKS) och b) den gemensamma strategin Afrika–EU. Cotonouavtalet, som undertecknades 2000 mellan EU och AKS-staterna och som har utgjort den rättsliga grunden för partnerskapets politiska, ekonomiska och utvecklingsmässiga aspekter i över 20 år, har ersatts av ett helt nytt avtal som undertecknades i Apia, Samoa, den 15 november 2023. Ursprungligen skulle Cotonouavtalet ha löpt ut i slutet av 2020, men det förlängdes flera gånger, senast till december 2023, eftersom undertecknandet av ett nytt avtal som förhandlats fram för att modernisera och uppgradera partnerskapet blockerades i Europeiska unionens råd i flera år.

Den gemensamma strategin Afrika–EU har genomförts genom fleråriga färdplaner och handlingsplaner som antagits vid varje toppmöte mellan Afrika och EU. Vid det senaste [toppmötet mellan EU och Afrikanska unionen](#) i Bryssel i februari 2022 enades EU och afrikanska ledare om en gemensam vision för ett förnyat partnerskap som bygger på solidaritet, säkerhet, fred, hållbar utveckling och delat välstånd.

EU är Afrikas viktigaste givare av offentligt utvecklingsbistånd, som främst finansieras av EU:s allmänna budget genom [instrumentet för granskapet, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete – Europa i världen](#).

RÄTTSLIG GRUND

- Artiklarna 217 och 218 i [fördraget om Europeiska unionens funktionssätt](#) (EUF-fördraget).
- Partnerskapsavtalet mellan EU och dess medlemsstater och medlemmarna i Organisationen för stater i Afrika, Karibien och Stillahavsområdet. Den 4 april 2024 godkände parlamentet Samoa-partnerskapsavtalet, som sedan det började tillämpas provisoriskt från och med den 1 januari 2024 ersätter Cotonouavtalet.
- Förordning (EU) 2021/947 om inrättande av instrumentet för granskapet, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete – Europa i världen.

PARTNERSKAPET MELLAN AKS OCH EU

Under de senaste två årtiondena stöddes förbindelserna mellan EU och Afrika söder om Sahara framför allt av Cotonouavtalet, som lade grunden för förbindelserna mellan EU och de 78 länder som utgör Organisationen för stater i Afrika, Karibien och Stillahavsområdet (Osaks).

Ursprungligen skulle Cotonouavtalet ha löpt ut i slutet av 2020, men det förlängdes flera gånger, senast till december 2023, eftersom undertecknandet av ett nytt avtal som förhandlats fram för att modernisera och uppgradera partnerskapet blockerades i Europeiska unionens råd i flera år. Ett centralt mål för Cotonouavtalet är att bidra till att fattigdomsutrotning och främja AKS-ländernas integrering

i världsekonomin. Avtalet innehåller tre pelare (politiskt samarbete, ekonomiskt samarbete och handelssamarbete) och genomförs med hjälp av gemensamma AKS–EU-institutioner, däribland ett ministerråd, en ambassadörskommitté och en gemensam parlamentarisk församling.

Förhandlingarna om avtalet efter Cotonouavtalet mellan EU och Osaks slutfördes i december 2020, men det nya avtalet undertecknades först i november 2023 på grund av interna EU-meningsskiljaktigheter om det nya avtalets karaktär och reservationer från två EU-medlemsstater.

I det nya Samoa-avtalet fastställs sex strategiska prioriterade samarbetsområden, däribland

- mänskliga rättigheter, demokrati och samhällsstyrning,
- fred och säkerhet,
- mänsklig och social utveckling,
- inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt och utveckling,
- miljöhållbarhet och klimatförändringar,
- migration och rörlighet.

I det nya avtalet betonas också vikten av samarbete mellan parterna i internationella forum och av FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling och målen för hållbar utveckling.

Samarbetet är strukturerat i tre regionala protokoll som återspeglar de olika prioriteringarna i Afrika, Karibien och Stilla-havsområdet. EU–Afrika-protokollet har blivit den centrala rättsliga ramen för förbindelserna mellan EU och Afrika söder om Sahara. De regionala prioriterade områdena omfattar hållbar ekonomisk tillväxt för alla, mänsklig och social utveckling, miljö och naturresurser, fred och säkerhet, rättsstatlighet, rättvisa, demokrati och styrelseformer, mänskliga rättigheter och jämställdhet samt migration och rörlighet. Detta nya protokoll ger dialogen och samarbetet med Afrikanska unionen en större roll än Cotonouavtalet.

Samoa-avtalet föreskriver gemensamma institutioner, särskilt ett Osaks–EU-ministerråd och fyra parlamentariska församlingar bestående av en övergripande gemensam parlamentarisk Osaks–EU-församling och tre regionala parlamentariska församlingar: (Afrika–EU, Karibien–EU och Stilla-havsområdet–EU) (se Europaparlamentets utredningstjänsts briefing "[After Cotonou: towards a new agreement with the African, Caribbean and Pacific states](#)"). Dessa fyra parlamentariska församlingar inrättades formellt i februari 2024, då de sammanträdde för första gången i Luanda i Angola och antog sin arbetsordning. Var och en av de fyra församlingarna kommer att hålla ett ordinarie årsmöte, som växelvis kommer att hållas i en EU-medlemsstat och i ett AKS-land. De regionala församlingarna får också hålla ytterligare möten i samband med den årliga gemensamma parlamentariska Osaks–EU-församlingen.

EU:S AFRIKASTRATEGI OCH PARTNERSKAP MED AFRIKA

Den första gemensamma strategin Afrika–EU antogs av europeiska och afrikanska ledare vid det andra toppmötet mellan EU och Afrika i Lissabon 2007, och den

fastställer den politiska visionen för partnerskapet mellan Afrika och EU. Syftet med strategin är att

- gå utöver ett samarbete bestående i en givare–mottagarrelation och öppna förbindelserna mellan Afrika och EU för frågor av gemensamt politiskt intresse,
- utvidga samarbetet genom att ta itu med globala gemensamma utmaningar såsom migration, klimatförändringar, fred och säkerhet och att stärka samarbetet i internationella forum,
- stödja Afrikas ambitioner att uppmuntra till regionövergripande och kontinentala reaktioner på dessa betydande utmaningar,
- arbeta i riktning mot ett partnerskap med människorna i centrum och öka medborgarnas deltagande i Afrika och Europa.

Före det sjätte toppmötet mellan EU och Afrikanska unionen 2020 offentliggjorde kommissionen och unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik ett gemensamt meddelande med titeln "[Mot en övergripande strategi för Afrika](#)". I meddelandet föreslogs ett förstärkt samarbete på fem områden: grön omställning och tillgång till energi, digitalisering, hållbar tillväxt och sysselsättning, fred och goda styrelseformer, samt migration och rörlighet.

Den 25 mars 2021 antog Europaparlamentet en "[resolution om en ny EU–Afrika-strategi – ett partnerskap för hållbar och inkluderande utveckling](#)". I sin resolution upprepar och förstärker parlamentet delar av den föreslagna strategin, såsom hållbar tillväxt för alla, och efterlyser samtidigt ökat fokus på andra, såsom mänsklig utveckling, social delaktighet, mänskliga rättigheter, kvinnors och ungdomars egenmakt och motståndskraftigt jordbruk. I fråga om migration anser parlamentet i resolutionen att ett framgångsrikt partnerskap kommer att vara beroende av en avsevärd förbättring av möjligheterna till rörlighet och att vägar för laglig migration bör vidareutvecklas.

Vid det sjätte EU–AU-toppmötet (i Bryssel den 17–18 februari 2022) enades EU:s och AU:s stats- och regeringschefer om en förklaring med titeln "[En gemensam vision för 2030](#)" som "ska främja gemensamma prioriteringar, gemensamma värderingar och internationell rätt samt bevara intressen och gemensamma kollektiva nyttigheter". Däri ingår bland annat följande: medborgarnas säkerhet och välbefinnande, skydd av mänskliga rättigheter för alla, jämställdhet och kvinnors egenmakt på alla områden i livet, respekt för demokratiska principer, god samhällsstyrning och rättsstatsprincipen, åtgärder för att bevara klimatet, miljön och den biologiska mångfalden, hållbar ekonomisk tillväxt för alla, kampen mot ojämlikhet, stöd för barns rättigheter och inkludering av kvinnor, ungdomar och de mest missgynnade. Vid toppmötet enades man om ett investeringspaket mellan Afrika och Europa på 150 miljarder euro i syfte att främja diversifierade, hållbara och resilienta ekonomier på den afrikanska kontinenten. Toppmötet följdes upp av ett gemensamt möte mellan AU och EU:s kommissionskollegium den 28 november 2022. Ett gemensamt möte mellan utrikesministrarna från de båda kontinenterna förväntas äga rum under 2024 för att utvärdera de framsteg som gjorts i förhållande till åtagandena i den gemensamma förklaringen om visionen.

UTVECKLINGSSAMARBETE

EU och dess medlemsstater är fortfarande Afrikas största givare av offentligt utvecklingsbistånd.

Som ett resultat av förhandlingarna om den nya fleråriga budgetramen 2021–2027 (se separat faktablad [1.4.3](#) om den fleråriga budgetramen) omfattas utvecklingssamarbetet av det övergripande instrumentet för grannskapet, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete – Europa i världen, som fullt ut ingår i EU:s budget. Tidigare tillhandahölls merparten av utvecklingsbiståndet till afrikanska länder från Europeiska utvecklingsfonden, som är skild från EU:s budget.

Utöver Europeiska utvecklingsfonden samlar instrumentet för grannskapet, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete – Europa i världen tio separata instrument och fonder från den fleråriga budgetramen 2014–2020. Det har en sammanlagd budget på 79,5 miljarder euro (i 2020 års priser) och består av tre huvudkomponenter: geografisk komponent, tematisk komponent och komponent gällande snabbinsatser. Den geografiska komponenten tilldelades 60,4 miljarder euro (i 2020 års priser) och nästan hälften öronmärktes för Afrika.

HANDELSFÖRBINDELSER

Cotonouavtalet ger EU och AKS-länderna möjlighet att förhandla fram utvecklingsorienterade handelsavtal, så kallade avtal om ekonomiskt partnerskap. Handel mellan EU och afrikanska länder – tillsammans med regional och kontinental ekonomisk integration – anses vara en grundläggande faktor för att främja hållbar utveckling i Afrika. Dessutom ger unilaterala ordningar de flesta länder söder om Sahara förmånstillträde till EU (se separat faktablad [5.2.3](#) om handelsordningar som är tillämpliga på utvecklingsländer). De främsta instrumenten för att främja handeln mellan EU och regioner i Afrika är de ekonomiska partnerskapsavtalen, som betraktas som fullt förenliga med WTO:s regler. Förhandlingarna om dessa ekonomiska partnerskapsavtal, som inleddes 2002, har dock visat sig vara svårare än väntat och har mötts av betydande motstånd från vissa afrikanska regeringar, lokala grupper i det civila samhället och fackföreningar. Därför tillämpas flera ekonomiska partnerskapsavtal, som var avsedda att omfatta hela afrikanska regioner, endast provisoriskt med länder som går med på det, såsom Elfenbenskusten, Ghana, Kamerun och Kenya (för mer information, se Europaparlamentets utredningstjänsts briefing "[EU economic partnership agreements with ACP countries](#)").

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Ingåendet av Samoa-avtalet måste, precis som andra internationella avtal, rättsligt godkännas av parlamentet (artikel 218 i EUF-fördraget), även om avtalet kan tillämpas delvis och provisoriskt innan godkännande ges och innan alla EU- och Osaks-medlemsstaterna har ratificerat det. Parlamentet bidrog till förhandlingarna genom att anta resolutioner före och under processen och genom att inrätta en övervakningsgrupp under ledning av utskottet för utveckling. Efter förhandlingarna och undertecknandet av avtalet gav parlamentet sitt godkännande den 10 april 2024.

Parlamentets godkännande krävs också för ekonomiska partnerskapsavtal som ingås med AKS-länder. Dessutom har parlamentet aktivt bidragit till utformningen av det nya instrumentet för grannskapet, utvecklingsamarbete och internationellt samarbete – Europa i världen och är aktivt involverat i genomförandet av det.

Europaparlamentet har flera ständiga interparlamentariska delegationer för förbindelserna med länder och institutioner i Afrika. Det huvudsakliga organet där parlamentet samarbetar i dessa frågor har varit [den gemensamma parlamentariska AKS–EU-församlingen](#), som består av ledamöter av Europaparlamentet och parlamentsledamöter från AKS-stater, och som spelar en viktig roll när det gäller att stärka förbindelserna mellan EU och dess AKS-partner, i enlighet med artikel 14 i Cotonouavtalet. Utöver de nya regionala parlamentariska församlingarna var ett av parlamentets viktigaste krav under förhandlingarna att behålla en gemensam parlamentarisk församling i det nya avtalet, vilket parlamentet ansåg vara en nödvändig förutsättning för dess godkännande. Delegationerna för var och en av de nya parlamentariska församlingarna [inrättades formellt i december 2023](#), inklusive en delegation till den parlamentariska församlingen Afrika–EU. Denna delegation kommer att bestå av 48 ledamöter, som var och en också kommer att vara medlem i den nya gemensamma parlamentariska församlingen Osaks–EU.

Europaparlamentet har också utvecklat formerna för parlamentariskt samarbete med AU genom sin [delegation för förbindelserna med Panafrikanska parlamentet](#), som inrättades 2009. Parlamentariska toppmöten brukar åtfölja mellanstatliga toppmöten, där de parlamentariska toppmötena utfärdar en gemensam förklaring direkt till stats- och regeringscheferna i början av varje mellanstatligt toppmöte.

EU har också privilegierade parlamentariska förbindelser med Sydafrika, som stärktes 2007 genom det [strategiska partnerskapet mellan EU och Sydafrika](#) – EU:s enda bilaterala strategiska partnerskap med ett afrikanskt land. Detta återspeglas också i parlamentets särskilda ständiga [delegation för förbindelserna med Sydafrika](#).

Christian Meseth
04/2024